

in Ausübung ihres Amtes oder Dienstes be-griffen sind."

Dolgo časa ni bilo dognano, ali je tudi učiteljstvo javnih šol prištevati k omenjenim osebam, kot jih citira § 68. k. z., upravno sodišče je z razsodbo z dne 29. marca 1901, št. 14.351, rešilo to preporno vprašanje v pozitivnem smislu. Brezdvomno je tudi ljudsko-školskega učitelja kot člana državne oblasti prištevati k osebam, kakor jih omenja § 68.

Naprave šolstva tangirajo izredno skupne interese državljanov; zaradi tega pristojna država v smislu postave z dne 14. maja 1869 (§ 1 in 9) najvišje vodstvo in nadzorstvo celokupnega šolstva. Državni ljudskoškolski zakon z dne 14. maja 1869 (§ 48) proglašča službo na javnih šolah kot javno uradovanje. Učiteljstvo javnih ljudskih šol opravlja tedaj javno, vsakemu posamezniku od državne oblasti prenešeno službo, ki je takozvana „posredna“ državna služba.

Ker je učiteljstvo po jasnih določbah drž. šol. zak. podrejeno državni oblasti ter oskrbuje — kot javni organi — državno službo, je tedaj smatrati vsako učiteljsko osebo kot javnega uradnika, ki ga kot takega štiti § 68., odnosno § 312. kaz. zak.

Upoštevati pa je treba okoliščine, ki so pri kaki žalitvi merodajne, če se hoče učiteljstvo posluževati omenjenih §-ov. Predvsem mora biti faktična žalitev, četudi ji ni treba znakov, ki omogočajo navadno privatno tožbo; lahko je pa tudi izražena zgolj v žaljivih gestah ali pantomimih (simbolične injurije). Javnosti ali pa navzočnosti tretjih oseb pa ni potrebno, ker pri takem prestopku ni žaljen učitelj kot privatna oseba, temveč javna avtoriteta, učitelj kot uradna oseba.

Pri tem je seveda potrebno, da je učitelj v momentu razžalitve v izvrševanju svoje službe; v tem pa je učitelj brezdvomno pri poučevanju, v odmorih, pri prihajanju in odpuščanju učenec, pri nadzorovanju v šoli in izven nje, ekskurzijah, šolskih izletih, pri zaslisanju strank ter sploh vedno, če opravlja svojo službo po nalogu šolske oblasti. Žalitev, ki bi se pripetila slučajno na kakem nevtralnem prostoru, pri izprehodu, v gostilnici itd., bi se ne moglo smatrati kot uradno razžaljenje časti.

Sodni svetnik Kordina meni, da naj učitelj tudi izven šole, na pr. na ulici, pri slučajnem izprehodu, pokara poredne, pretepajoče se otroke, ki so njegovi učenci. S svojega subjektivnega stališča bi sodil, naj učitelj izven šole — osobito, ko so učenci svoje šolske stvari že odložili doma — nikar preveč ne „šolmaštruje“. Ni baš v interesu učiteljeve avtoritete, če učitelj vpije nad razposajenci ter s tem provzroča mnogo hrupa, ki privabi lahko mnogo radovednežev, ki pa bodo sigurno obsojali učiteljevo intervencijo. Starši otrok vidijo v tem nekako vmešavanje v svoje roditeljske pravice, češ, tu so le oni sami odgovorni za početje svojih otrok.

Umestno je, če se učitelj dotičniku, ki ga žali, predstavi, ter mu predoči, da je v izvrševanju svoje službe, zakaj le tedaj je mogoče subsumiranje vseh žalitev v smislu § 312. Zasedovanje zaradi prestopka § 312. se izvrši uradnim potom ter zadostuje ovadba pri pristojnem sodišču ali državnem pravdnstvu.

Vsaka dejanska žalitev (§ 312), ki je naperjena proti osebi učitelja z namenom, njegovo

uradno poslovanje preprečiti, se kaznuje po § 81. kaz. zak. zaradi hudodelstva javne nasilnosti, odnosno nevarne grožnje napram službenim osebam v uradnih zadevah. V smislu § 12. cesarske odredbe z dne 20. aprila 1854, št. 96 drž. zak., je možno zasledovati tudi vsakogar, kdor se v svojih vlogah oblastnijam poslužuje žaljive pisave. Ravno v takih slučajih so obrekovanja in napadi na učiteljstvo jako priljubljeni in je torej nujno potrebno, da zahteva vsak denunciran učitelj vpogled v akte ter na podlagi teh provzroči kazensko postopanje proti ovaduhom. Ton, kakršen je v takih pismenih ovadbah, je navadno skrajno sirov in le z doslednim nastopanjem učiteljstva ga bo mogoče iztebiti. Vsak ima pravico do pritožb, a lažnivih podtikanj in podlih obrekovanj, ki jih časih kar mrgoli v njih, ne sme učiteljstvo kratkomalo požreti, temveč dotičnika brez pardona tirati pred justico. Le na tak način se bo skrčilo število denunciantov, pa tudi sodnijska razprava bo marsikaj odkrila in gotovo največkrat v prilog tožitelju. Zob za zob!

Laška in slovenska paralela v šolski politiki na Primorskem.

Avstrijska vlada je zopet pokazala, kako zna biti pravična Italijanom, ki se jih boji, in nam, ki nas sploh ne uvažuje.

Koprsko učiteljske je znano zaradi svojega germanizacije pospešujočega ustroja po vsem Slovenskem. Štrajki in sledeča discipliniranja dijakov so tam na dnevnem redu, a vlada se za to malo briga; vsaj do zadnjega časa. Ko so pred dvema letoma končno ustanovili v Kastvu hrvaško učiteljske, sta ostali v Kopru še vedno laška in slovenska sekcija z nemškimi učnim jezikom za mnogo predmetov, predvsem za vzgojeslovje in v IV. tečaju tudi za zgodovino in zemljepis. Uradni jezik je seveda tudi nemški. Ker letošnje pomladi upriporjen štrajk ni imel drugih posledic nego — obljube, da bo jeseni 1908 slovenski del predstavljen v Gorico, na laškem pa uveden izključno laški učni jezik, so začetkom tekočega šolskega leta laški dijaki iznova zapustili zavod ter se zatekli k političnemu društvu „Patria“ in deželni učiteljski zvezi v Trstu, medtem ko so slovenski dijaki redno pohajali v šolo. Omenjeni društvi sta na nedeljo 4. pret. m. v Trst sklicali shod staršev štrajkujočih dijakov in interesiranih politikov. Na shodu se je stavila zahteva: Oni učitelji, ki niso zmožni poučevanja z laškim učnim jezikom, se imajo nadomestiti s takimi, ki so izprašani za laški učni jezik. — Izrečno se je zahtevalo, da se odvzame pouk nemščine nekemu za ta predmet neizprašanemu Slovincu, da se za pouk v laščini kot učnem jeziku namesto za ta predmet neizprašanega kateheta Laha Stolfe določi popolnoma kvalifikovan Lah, da se odvzame pouk v glasbi definitivnemu glasbenemu učitelju Nemeu Sokollu, ker laščino le za silo lomi, ter da se poveri pouk v kmetijstvu laščine popolnoma večji moči namesto prof. Spintreta, ki zna le nemški in slovenski. Vse te zahteve so se stavile seveda le za laško sekcijo učiteljstva. Precej drugi dan, 5. pret. m. je namestnik Hohenlohe sprejel deputacijo gori-

lom, ki predstavlja višino života in vsoto števil, predstavljajočih težo in obseg oprsja.

Oseba z visokostjo 165 cm, ki ima v obsegu oprsja 80 cm in 65 kg težine, podaja začasen koeficient konstitucije:

$$165 - (80 + 65) = 20;$$

druga oseba iste višine, a prsnega obsega v velikosti 75 cm in 60 kg težine ima koeficient:

$$165 - (85 + 60) = 30;$$

in tretja oseba iste teže in prsnega oboda, a 175 cm višine predstavlja koeficient:

$$175 - (75 + 60) = 40.$$

Iz tega pride do zaključka, da je konstitucija toliko ugodnejša, kolikor nižji je koeficient. Prva opazovana oseba je krepke, druga šibke, tretja pa absolutno nezadostne konstitucije.

Francoski človekovedec Broca pa predlaga pravilo bolj enostavno. Normalna teža v kilogramih je število centimetrov višine života manj 100:

$$P = S - 100,$$

kjer je P teža in S visokost života.

omenjenih društev ter ji obljubil v polnem obsegu ustreči stavljenim zahtevam. In že dne 12. pret. m. razglasa oficijozna „Triester Zeitung“ v št. 233 to-le izjavo:

„K. k. Lehrerbildungsanstalt in Capodistria.

Durch die Verfügungen Sr. Durchlaucht des Herrn Statthalters Prinzen zu Hohenlohe ist eine provisorische Regelung der Verhältnisse an der Lehrerbildungsanstalt in Capodistria durch Bestellung für den Unterricht in italienischer Sprache habilitierter Lehrkräfte in der Weise erfolgt, daß morgen der Unterricht an der Schule wieder aufgenommen werden. Zum Lehrer der italienischen und der deutschen Sprache wurde der Lehrer am Staatsgymnasium in Rovereto Depangher ernannt, welcher bereits hier eingetroffen ist und seinen Dienst gleichfalls morgen antreten wird. Mit der Erteilung des Musikunterrichtes wurde der Musiklehrer Robert Catolla in Triest und mit der des landwirtschaftlichen Unterrichtes der Wanderlehrer für das italienische Gebiet der Gerichtsbezirke Capodistria und Buje, Marsich, betraut.“ — Torej vlada je kapitulirala na čeli črti pred Italijani, četudi je s tem obremenila državo.

Nas zanima pri tej kapitulaciji dvoje, prvič nervozno hitra rešitev in drugič uporaba za laško sekcijo ne-posednih učnih oseb. Seveda popolnoma odobravamo postopanje Lahov, jim čestitamo na uspehu ter želimo, tudi na naši strani takega postopanja. Glede uporabe za laške sekcije izločenih učnih oseb moramo pa na vladen naslov izpregovoriti nekaj resnih besedi. Res je sicer, da pride tu v poštev le ena oseba, glasbeni učitelj Sokoll, zakaj prof. Spintre je slovensčine zmožen. A druga je pri Sokollu. Na Kranjskem je znano, zakaj je ta mož pred kakimi desetimi leti prišel iz Ljubljane v Koper; rečemo le, da zaradi morskih kopeli ali uživanja zdravih koprskih ostrig ne. Ta učitelj glasbe je Nemeec z Morave ter se je v Kopru še precej priučil laščine, tako da jo za silo lomi, a slovensčine pa mož ne zna. Da se pa pokori predpisom pri izpraševanju ob izpiti učne usposobljenosti, vprašuje slovenske kandidate: „Wie nennen Sie „Dreiklang“ slovenisch?“ itd. In tega moža hoče vlada pustiti na slovenski sekciji učiteljske v Kopru, da, premestiti ga hoče ob nameravani preselitvi zavoda v Gorico. Proti temu protestiramo ter opozarjamo Goriške politike na to, da se na hrvaškem učiteljskem v Kastvu uče vsi predmeti v hrvaščini. In ravno tako se mora stvar urediti tudi v Gorici, ko pride možko učiteljske tja. Če je vlada najela za laško sekcijo posebnega glasbenega učitelja v sredi semestra, zahtevamo, da se na novo otvorjenem učiteljskem, menda končno v začetku šolskega leta 1909/10, nastavi za glasbo učitelj, ki je zmožen slovensčine. Sokolla naj pošljejo med Nemce ali pa v pokoj, to nam je egalno, v Gorico ga nočemo!

Zdaj pa par besed o nervozni hitrosti te rešitve laških zahtev. Že 25 let zahtevajo Slovenci v Trstu ljudsko šolo; vlada se nikakor ne upa prisiliti mestne občine k ustanovitvi potrebnih slovenskih šol; obeta že več let ustanovitev potrebnih ljudskih šol na državne stroške, oziroma poddržavljenje tukajšnje zasebne šole družbe sv. Cirila in Metoda, ki šteje letos 15 razredov. Prišlo je že tako daleč, da je letos okoli 5. septembra tržaško namestništvo

stavilo predlog ministrstvu, imenovati pet učiteljev te zasebne šole na nemške državne šole ter jih prideliti zasebni slovenski šoli.*) Družba sv. Cirila in Metoda je z ozirom na potrebo pripravila v mestu otvoritev dveh novih razredov, a šolsko leto se je pričelo, šolski prostori so z velikimi stroški pripravljene, okoli 90 otrok se je na novo vpisalo, tako da jih je za tri razrede v mestu nad 130, a ministrstvo ne imenuje obljubljenih učiteljev in dva nova razreda se do 6. oktobra nista otvorila. Vse drezanje na namestništvo ne pomaga nič, namestnik sam je nejevoljen, a Dunaj se ne gane. Končno sta se omenjena dva razreda vendar otvorila. Pa kako! Originalno! Štirje, na državnih zavodih nameščeni učitelji slovenske narodnosti, so prostovoljno ob svojih prostih urah prevzeli pouk na teh dveh razredih; eden je upregel celo svojo ženo, bivšo učiteljico, v šolsko službo na družbeni šoli, le da vpisani otroci niso brez pouka in da se ne izgube v laške šole. Torej itak že službeno obremenjeni učitelji se žrtvujejo, a vlada se ne gane, da bi izpolnila svojo obljubo. Za Koper so pa iz daljnega Rovereta v enem tednu premestili prof. Depangherja, dasi ni bilo učiteljske brez učitelja dotične stroke! Tako torej se ustreza Lahom, tako pa se vlada norčuje iz Slovencev. Radovedni smo, kako dolgo bo to trajalo. —

Volitve v Istri.

(—) Dne 25. oktobra in 5. novembra t. l. so se vršile volitve deželnih poslancev za istrski deželni zbor. 25. oktobra je volilo splošna kurija, a 5. novembra ona kmetijskih občin. V slovenskem delu so zmagali povsod kandidati, postavljeni od političnega društva za Hrvatje in Slovence v Pazinu. Med temi sta dva ljudsko-školska učitelja, namreč Avgust Rajčič, nadučitelj v Opatiji, in Josip Valentič, nadučitelj pri Sv. Antonu, in poleg teh je izvoljen tudi kmetijski učitelj Ivo Sanci in v Buzetu. Ako pomislimo, da poprej ni bilo niti enega ljudskoškolskega učitelja v deželnem zboru, moramo priznati, da je sedaj primerno zastopano slovensko učiteljstvo, žal, da ni tako na italijanski strani. Med italijanskimi poslanci ni niti enega ljudskoškolskega učitelja.

Priznati moramo, da ni bilo protikandidatov razen v slovenskem volilnem okraju in tudi tu bi jih ne bilo, ako bi ne bila zanesla kaplana Šonc in Vovk klerikalne gonje. Ta dva kaplančka sta se hotela prikupiti tržaškemu škofu Naglu in zato sta že poprej ustanovila dve „Delavski izobraževalni društvi“. Že 2. avgusta sta sklicala javen shod v Dolino in peklicala neogibnega Trseglava iz Ljubljane, češ, ta bo tu svet obračal. Hotela sta na javnem shodu svojevoljno ukazovati; namreč nista hotela niti šteti, po koliko glasov sta dobila kandidata za predsedniško mesto. Prišlo je do tega, da znameniti Trseglav ni mogel pokazati javno svoje umetniške zgovornosti, zato pa so bili v njih časnikih ostudno napadeni učitelji Bunc, Urbančič in Venturini. Za našo stranko je bilo to jako koristno, ker ljudstvo je spoznalo, s kom ima opraviti, in marsikateri za-

*) To se je sedaj že zgodilo. Članek je bil spisan pred tem imenovanjem. Uredn.

Dalje v prilogi.

Odrasla oseba, ki je doseгла svoj popoln razvoj in katere višina života znaša 170 cm, mora imeti

$$170 - 100 = 70 \text{ kg}$$

normalne teže.

Opazovanja v to svrhu, napravljena po Karmeliču, so podale te podatke:

Višina života v cm:	Sred. tež. v kg:	Razlika po pravilu Broca v kg
150	59.59	+ 9.59
152	59.86	+ 7.86
154	63.83	+ 9.83
156	64.58	+ 5.58
158	64.77	+ 6.77
160	66.65	+ 6.65
162	68.10	+ 6.10
164	69.31	+ 5.31
166	70.78	+ 4.78
168	72.57	+ 4.57
170	74.42	+ 4.42
172	75.78	+ 3.78
174	77.37	+ 3.37
176	77.99	+ 1.99
178	79.91	+ 1.91
180	81.95	+ 1.95

Višina života v cm: Sred. teža v kg: Razlika po pravilu Broca v kg:

182	83.90	+ 1.90
184	85.50	+ 1.50
186	87.25	+ 1.25
188	88.50	+ 0.50
190	89.90	- 0.10

Publikacija Karmeliča razpravlja mnogostransko o boleznih, ki napadajo debele osebe in pojasnjuje z obsežnimi statističnimi podatki razmerje, v katerem podleajo debeli in nedebeli določenim boleznim. Iz te statistike sledi, da je k boleznim, ki večinoma napadajo debele osebe, prištevati v prvič srčne, ter bolezni krvnih žlez, potem one obisti (ledja, hrbtenice), vedno v majhnem razmerju bolezni močotoka (diabetes), mrtvoudne blaznosti (dementia paralytica) in bolezni jeter, v najmanjšem razmerju končno jetiko.

Srednja življenska doba debelih oseb je manjša od dobe normalnih, ker stoji približno v razmerju med 47 leti 10 mesecev in 50 leti 1 mesec. A. M.

$110 \times 2 = 220 - 170 = m \ 0.50$; potem razdeli merno število visokosti života z najdeno razliko v m: $1.70 \text{ m} : 0.50 \text{ m}$. Dobljeni znesek v izrazih 3, 4 mu podaja koeficient debelosti.

Če dobi za koeficient 5, je oseba normalna; 4 naznačuje že gotovo stopnjo debelosti, 3 kaže precejšnjo debelost in številka pod 3 je kazalo absolutne nenormalnosti.

Norton jemlje v poštev debele vse one, pri katerih je obseg spodnjega života pri popku večji od obsega oprsja, merjenega pri polnem vdihu.

Maurel definira debelost pri osebi, čigar teža života je za $\frac{1}{10}$ nad normalno.

Oseba s 160 cm višine (normalna teža 60 kg) doseže 1. stopnjo debelosti, ako tehtta 66 kg. Ta položaj je evidentno še v soglasju, če je združen s popolnim splošnim zdravjem.

Druga stopnja je pri povišku $\frac{5}{10}$ do $\frac{5}{10}$ normalne teže, tretja od $\frac{5}{10}$ do $\frac{7}{10}$ in končno četrt stopnja pri povišku $\frac{7}{10}$ ali več normalne teže.

Doktor Flachs imenuje začasnim koeficientom človeške konstitucije razliko med števi-